*Original Article*

# The evaluation of saying prayers and social and national identities of youth (case study: university students of Kashan)

**Niazi M[1], Nouri Z[2], Motevalian S[2*]**

1- Department of Humanities, Faculty of Social Science, University of Kashan, Kashan, I.R. Iran.
2- Ph.D. Student of Sociology of Social Issues of Iran, Faculty of Social Science , University of Kashan, Kashan, I.R. Iran.

Received: 2019/07/11 | Accepted: 2019/12/9

**Abstract:**

**Background:** Religiosity includes various dimensions, that due to the religiosity model of Glock and Stark, religious practices is one of the 5-dimensions of it. Saying prayer is suggested by religious people in Islam Religion and nationality are some factors which people can identify and recognize them by. It can create a sense of common group. According to this approach, however, religion is a private affair; it can connect human being by having a mutual experience. In order to evaluate this impact, this study aimed to investigate of the relationship between saying prayers and social and national identities.

**Materials and Methods:** This study was done in years 1397-1398, and 294 male and female students in all grads and all majors in Kashan University were selected by Cochran formula and cluster sampling.

**Results:** Findings from 2 variables linear regression indicates the significant impact of saying prayers on social identity and it can identify 18 percent of changes in dependent variable. Saying prayers has a significant effect on national identity and it can also identify 15 percent of it, also.

**Conclusion:** It has been concluded that, by increasing the practice of saying prayers, national and social identities will increase. Finally, pushing teenagers and youth to say prayers, can enforce social integrity and social and national identities. So the country will be safe against disunion, additionally encouragement to saying prayers is a serious barrier against invasion and influence of strangers.

**Keywords:** Saying prayers, Identity, Youth, Social identity, National identity

***Corresponding Author:**
**Email:** Sabah.motevalian@gmail.com
**Tel:** 0098 921 461 509
**Fax:** 0098 315 591 3758

Conflict of Interests: ***No***

***Feyz, Journal of Kashan University of Medical Sciences, Supplement , 2020; Vol. 23, No7, Pages 832-839***

***Please cite this article as:*** Niazi M, Nouri Z. Motevalian S. The evaluation of saying prayers and social and national identities of youth (case study: university students of kashan). ***Feyz*** 2019; 23(7): 832-39.



[ Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12 ]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

# بررسی ارتباط پای‌بندی نماز با هویت اجتماعی و ملی جوانان (مطالعه‌ی موردی: دانشجویان دانشگاه کاشان)

محسن نیازی [1]، زهرا نوری [2]، صباح متولیان [2*]

**خلاصه:**

**سابقه و هدف:** دین‌داری ابعاد متفاوتی دارد که براساس مدل دین‌داری Glock و Stark، مناسک دینی یکی از پنج بعد آن به‌شمار می‌آید. پای‌بندی به نماز در دین اسلام بسیار مورد سفارش بزرگان دینی قرار گرفته است. مذهب و ملیت عناصری هستند که مردم به وسیله‌ی آن‌ها خود را شناسایی و تعریف می‌کنند و حسّ مشترک گروهی را به وجود می‌آورند. اگرچه مذهب امری شخصی تلقی می‌شود اما با ایجاد تجربیات مشترک نوع انسان‌ها را به یکدیگر پیوند می‌دهد. این مطالعه به بررسی ارتباط میان پای‌بندی به نماز و هویت‌مندی اجتماعی و ملی جوانان پرداخت.

**مواد و روش‌ها:** در این پژوهش که در سال تحصیلی 98-1397 انجام شد، تعداد 294 دانشجوی دختر و پسر از تمامی مقاطع و رشته‌های موجود در دانشگاه کاشان با استفاده از فرمول کوکران و نمونه‌گیری خوشه‌ای تحت بررسی قرار گرفتند.

**نتایج:** یافته‌های رگرسیون خطی دومتغیره نشان می‌دهد که تأثیر متغیر مستقل میزان پای‌بندی به نماز بر هویت اجتماعی معنادار است و می‌تواند 18 درصد از تغییرات متغیر وابسته مذکور را تبیین کند و همچنین میزان تأثیر پای‌بندی به نماز بر هویت ملی نیز معنادار می‌باشد و می‌تواند 15 درصد از هویت ملی را تبیین کند.

**نتیجه‌گیری:** نتایج به دست‌آمده بیانگر این است که افزایش پای‌بندی به نماز، می‌تواند باعث افزایش میزان هویت اجتماعی و ملی در جوانان شود. درنتیجه، با ترغیب نوجوانان و جوانان به برپایی نماز، می‌توان احساس هویت اجتماعی، همبستگی اجتماعی و هویت ملی آنان را افزایش داد و کشور را از دام تفرقه دور نگه داشت.

**واژگان کلیدی:** نماز، هویت، جوانان، هویت اجتماعی، هویت ملی

دو ماه‌نامه علمی– پژوهشی فیض، دوره بیست و سوم، شماره 7، ضمیمه 1398، صفحات 842-835

## مقدمه

انسان و جایگاه او در جهان یکی از موضوعاتی است که از سال‌های ابتدایی وجود بشر، ذهن او را به خود مشغول داشته و موضوع مناسبی برای تفکر و کنکاش بوده است. در جامعه‌ی امروزی نیز انسان از ابعاد گوناگون مورد مطالعه قرار گرفته است. از آن‌جا که هویت، بخش مهمّی از وجود انسان می‌باشد و زندگی شخصی و اجتماعی هر شخصی تحت‌تأثیر هویت او است، بررسی هویت انسان‌ها اعم از فردی و اجتماعی از اهمیت زیادی برخوردار است. فرآیند هویت‌یابی یکی از مهم‌ترین نیازهای جامعه‌ی کنونی است. داشتن تعریفی از خود، اوّلین قدم در ایفای نقش و از مقدمات انسان‌بودن است و انسان از ابتدای ظهور بر کره‌ی خاکی، مرتب از کیستی و چیستی خود پرسیده است [1].

فرآیند هویت‌سازی این امکان را برای یک کنشگر اجتماعی فراهم می‌سازد که برای پرسش‌های بنیادی و معطوف به کیستی و چیستی خود پاسخی مناسب و قانع‌کننده پیدا کند. هویت نه‌تنها فرآیندی برای خودشناسی کنشگران است، بلکه معناسازی نیز به واسطه‌ی آن صورت می‌گیرد [2]. اهمیت و رواج فزاینده‌ی مفهوم هویت و مضامین مربوط به آن در دوره‌ی معاصر، ناشی از واقعیتی است که دوران گذار - حرکت از جامعه سنتی به جامعه مدرن - نامیده می‌شود؛ دوره‌ای که موجب تغییرات شدید هویتی شده است. در جوامع سنتی، هویت اجتماعی افراد و گروه‌ها مبتنی بر ویژگی‌های انتسابی است؛ اما در جوامع مدرن، ویژگی‌ها و رفتارهای فردی که خود افراد آن‌ها را کسب کرده‌اند، مبنای هویت اجتماعی آنان به شمار می‌رود. از این‌رو در جامعه معاصر، جهت‌گیری جامعه‌شناسی فرهنگ، توجه به اهمیت روزافزون ویژگی‌های اکتسابی در شکل دادن به هویت اجتماعی است [3]. با توجه به آن‌چه که در توضیحات فوق مطرح شده است؛ هویت در بافت اجتماعی و تاریخی شکل می‌گیرد و دین جنبه‌ی مهمّ بافت تاریخی و اجتماعی است [4]. به‌عقیده Erikson نیز مذهب کهن‌ترین و قوی‌ترین نهادی است که باعث ظهور و بروز اطمینان و تعهد به یک ایدئولوژی می‌شود که این پای‌بندی، برای حلّ موفقیت‌آمیز بحران

1. استاد، گروه علوم اجتماعی، دانشکده حقوق و علوم انسانی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران

2. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران، دانشکده حقوق و علوم انسانی ، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران

* نشانی نویسنده مسؤول:

کاشان، کیلومتر 6 بلوار قطب راوندی کدپستی: 8731753153

تلفن: 09216461509 دورنویس: 031 55913758

پست الکترونیک: Sabah.motevalian@gmail.com

تاریخ دریافت: 20/4/1398 تاریخ پذیرش نهایی: 18/9/1398



[ Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12 ]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

روانی - اجتماعی دوره نوجوانی و جوانی و کسب هویت، امری مهم و اساسی است [5]. مطابق با نظر Gordon مذهب، نژاد و ملیت عناصری هستند که مردم به وسیله‌ی آن‌ها خود را شناسایی و تعریف می‌کنند و حسّ مشترک گروهی را به وجود می‌آورند. مطابق این دیدگاه، اگرچه مذهب امری شخصی تلقی می‌شود اما با ایجاد تجربیات مشترک، نوع انسان‌ها را به یکدیگر پیوند می‌دهد [6]. به‌طور کلی، دین وجه اصلی تمایز بشر است. تاکنون هیچ حیوانی نشانه‌ای از وجود حیات دینی بروز نداده است و یا هیچ کاری نکرده است که بتوان آن را به‌عنوان تمهیدی برای زندگی پس از مرگ او به حساب آورد. برعکس در تاریخ بشر هیچ قبیله‌ای را نمی‌توان یافت که به‌گونه‌ای دین نداشته باشد. اسلام برنامه‌ی سالم‌سازی است، این سلامت در سایه تسلیم در برابر مشیت الهی و اجرای دستورات و قوانین حیات‌بخش او به‌دست می‌آید، بنابراین بدیهی است که همه‌ی قوانین، مقررات و برنامه‌های اسلام، راه را برای آرامش خیال و سلامت روان انسان و تحقق خلیفه‌الله بودن او، هموار و آماده سازد. از این دیدگاه در بین تمام برنامه‌ها و قوانین اسلام، نماز از جایگاه والایی برخوردار است و در آیات مختلف، به‌طور مستقیم به نقش آن در آرام‌سازی درون، شفابخشی قلب و شادابی روح و روان اشاره شده است [7]. نماز امری است الهی که تحقق آن همانند سایر امور دارای ظاهر و باطن است که در متون دینی به هر دو جهت آن اشاره شده است. پژوهش‌های اجتماعی اندکی پیرامون موضوع نماز و پای‌بندی به آن در ایران انجام گرفته است و بیشتر پژوهش‌های موجود منظر روان‌شناختی و دینی نماز را مورد بررسی قرار داده‌اند. علی‌رغم تعداد محدود پژوهش در این زمینه، برخی پژوهش‌ها به نقش اجتماعی نماز در گسترش روحیه‌ی جمعی [8]، تحکیم و تقویت بنیان خانواده [9]، جلوگیری از وقوع جرم و جنایت [10]، هویت اجتماعی [11] و افزایش همبستگی اجتماعی [12] اشاره داشته‌اند که البته تمامی این پژوهش‌ها با روش کیفی انجام گرفته‌اند. بر این اساس این پژوهش به نقش برپایی نماز در ارتقای هویت اجتماعی و ملی با تأکید بر جوانان و با استفاده از روش کمّی پرداخته است. مقطع نوجوانی و جوانی از اهمیّت ویژه‌ای برخوردار است، زیرا که ثبات شخصیت هر انسانی در این مقطع آغاز می‌شود و به هر نحوی که شکل گیرد، غالباً به همان صورت تثبیت می‌شود و به همین دلیل اهمیت زیادی دارد. امروزه بیش از هر زمان دیگری نیازمند تفکر درباره‌ی روش‌های تقویت احساس مذهبی و رفتارهای خداجویانه در میان جوانان هستیم. برپایی نماز می‌تواند در تحکیم هویت اجتماعی و ملی مؤثّر باشد. به این ترتیب پژوهش حاضر نیز که درآمد و مدخلی کوتاه بر معرفی دانش دینی و دین‌پژوهی با رویه‌ای جامعه‌شناختی است، در صدد شناخت و تبیین نقش و اثرات نماز در پرورش و ارتقای شخصیت انسانی و فضایل اخلاقی جوانان در جامعه‌ی خاصّ دانشجویی می‌باشد. با توجه به نقش و اهمیت دین و مناسک دینی به‌خصوص نماز در جامعه و زندگی جوانان، این پژوهش بر آن است تا به این پرسش پاسخ دهد که پای‌بندی به نماز چه تأثیری بر هویت اجتماعی جوانان دارد؟

## مواد و روش‌ها

با توجه به این‌که پژوهش حاضر در صدد بررسی ارتباط پای‌بندی نماز با هویت اجتماعی جوانان است و متغیرها در سطح فرد مورد بررسی و سنجش قرار گرفته، نتایج نیز در همین سطح توصیف و تحلیل خواهد شد. بنابراین انتخاب روش پیمایشی آن هم از نوع مقطعی - تحلیلی و کاربردی محسوب می‌شود و با هدف توصیف و تبیین داده‌ها در این پژوهش بسیار مناسب می‌باشد. داده‌های این تحقیق با استفاده از ابزار پرسشنامه و با تأکید بر رعایت ملاحظات اخلاقی از قبیل: مطلع‌ساختن شرکت‌کننده از موضوع و این‌که از اطلاعات او به خوبی محافظت خواهد شد و مشارکت در انجام تحقیق بار مالی برای او نخواهد داشت و همچنین پژوهش حاضر با موازین دینی و فرهنگی جامعه مغایرتی نخواهد داشت، جمع‌آوری شده است. جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل دانشجویان دختر و پسر دانشگاه کاشان در تمامی مقاطع و تمامی رشته‌های موجود در این دانشگاه، شامل: ادبیات و علوم‌انسانی، شیمی، علوم پایه، فنی - مهندسی، هنر و معماری در سال تحصیلی 98-1397 می‌باشد. روش نمونه‌گیری در این تحقیق روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای بوده است. در نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، در مرحله اوّل «خوشه‌ها» انتخاب و بعد در مرحله دوم هر خوشه «افراد» به صورت تصادفی انتخاب می‌شوند. در پژوهش حاضر ابتدا دانشگاه کاشان و سپس از بین دانشکده‌های آن، «نمونه‌ها»ی دختر و پسر از هر دانشکده به‌طور تصادفی انتخاب شدند. درنهایت، به‌منظور دستیابی به داده‌ها از طریق پرسشنامه و تجزیه و تحلیل آن‌ها حدود 1 ماه زمان صرف شد. لازم به توضیح است این میزان حجم نمونه براساس فرمول کوکران و در شرایط بیشترین حدّ آن اعمال شده است. آمار دقیق حجم نمونه پس از توزیع پرسشنامه مقدماتی و برآورد واریانس دقیق متغیرها در بین دانشجویان تعداد 294 نفر تعیین شده است.



[ Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12 ]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

$$n=\frac{\frac{t^2\ pq}{d^2}}{1+\frac{1}{N}(\frac{t^2\ pq}{d^2}-1)} \Rightarrow n=\frac{\frac{(1.96)^2\times0.50\times0.50}{(0.06)^2}}{1+\frac{1}{7000}(\frac{(1.96)^2\times0.50\times0.50}{(0.06)^2}-1)}=266\cong294$$

**تعاریف مفهومی و عملیاتی**

متغیر وابسته در تحقیق حاضر «هویت» دانشجویان می‌باشد که با ابعاد هویت اجتماعی و هویت ملی سنجیده شده است. متغیر مستقل تحقیق «نماز» می‌باشد و متغیرهای زمینه‌ای تحقیق عبارتند از: جنسیت، وضعیت تأهل و دانشکده‌ی محلّ تحصیل. تقید و پای‌بندی نسبت به نماز: در این تحقیق برای سنجش میزان تقید و پای‌بندی دانشجویان به نماز از 16 گویه در قالب طیف لیکرت استفاده شده است. هویت اجتماعی: در مجموع می‌توان گفت هویت اجتماعی معرف آن حوزه و قلمرویی از حیات اجتماعی است که فرد یا ضمیر «ما» خود را متعلق، منتسب و مدیون به آن می‌داند و در برابرش احساس تعهد و تکلیف می‌کند و بخشی از هویت او را تشکیل می‌دهد [13]. در این تحقیق برای سنجش هویت اجتماعی پاسخگویان با استفاده از پژوهش نیازی [14] از 5 گویه در قالب طیف لیکرت استفاده شده است. هویت ملی: هویت ملی مجموعه‌ای از گرایش‌ها و نگرش‌های مثبت نسبت به عوامل، عناصر و الگوهای هویت‌بخش و یکپارچه‌کننده در سطح یک کشور به‌عنوان یک واحد سیاسی است [15]. در این تحقیق برای سنجش هویت ملی پاسخگویان با استفاده از پژوهش آزاد ارمکی و غفاری [16]، از 9 گویه در قالب طیف لیکرت استفاده شده است. در این تحقیق برای تعیین اعتبار ابزار تحقیق (پرسشنامه) از روش اعتبار صوری استفاده شده است. همچنین شایان ذکر است که برای تدوین پرسشنامه علاوه‌بر استفاده از تحقیقات گذشته از مبانی نظری تحقیق هم استفاده شده است. در اعتبار صوری نیز از نظر متخصصان و صاحب‌نظران در حوزه‌ی موضوع مورد مطالعه در مورد انطباق پرسشنامه با ویژگی‌های مورد انتظار بهره گرفته شده است. در تحقیق حاضر، برای سنجش پایایی ابزار تحقیق، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. آلفای متغیرهای مورد نظر در جدول زیر ارائه می‌شود:

جدول شماره 1- میزان پایایی متغیرهای مستقل و وابسته

| متغیرها | آلفای کرونباخ | میزان پذیرش |
|---|---|---|
| پای‌بندی به نماز | 0/75 | قابل قبول |
| هویت اجتماعی | 0/71 | قابل قبول |
| هویت ملی | 0/73 | قابل قبول |

با توجه به روش تحقیق مورد استفاده، از تکنیک پرسشنامه در سطح فردی برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده است. در این قسمت، پس از انتقال داده‌ها به کامپیوتر و پردازش آن‌ها، با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS با ارائه توزیع‌های یک‌متغیری از چگونگی توزیع داده‌های جمع‌آوری‌شده و نیز ارائه‌ی تلخیص توزیع‌های یک‌متغیری و برخی از سنجه‌های گرایش به مرکز و سنجه‌های پراکنش متغیرهای وابسته و مستقل تحقیق، به اجمال داده‌های تحقیق توصیف شده است.

**نتایج**

متغیرهای زمینه‌ای نشانگر آن است که 54/6 درصد پاسخگویان زن و 45/4 درصد مرد می‌باشند. در نمونه مورد بررسی 81/3 درصد پاسخگویان مجرد و 9/2 درصد متأهل هستند. همچنین، یافته‌ها نشان می‌دهند که 17/7 درصد از پاسخگویان در دانشکده علوم پایه، 32/3 درصد در دانشکده علوم انسانی، 39/5 درصد در دانشکده فنی و مهندسی، 0/7 درصد در دانشکده معماری و هنر و 3/4 درصد از آن‌ها در دانشکده شیمی مشغول به تحصیل می‌باشند.

تقید و پای‌بندی به نماز

با توجه به یافته‌ها، این متغیر با 16 گویه سنجیده شده است. کرانه پایین یا حداقل امتیاز پاسخگویان از این متغیر 7، حداکثر یا کرانه بالای آن 42 و دامنه تغییرات این متغیر 35 و میانگین نمره پاسخگویان برابر با 31/5069 و انحراف معیار آن 3/99761 است. از آن‌جا که متغیر پای‌بندی مطابق با طیف لیکرت سه درجه‌ای بوده است، در صورت ترکیب (Compute) گویه‌ها، متغیر پای‌بندی به نماز به صورت فاصله‌ای - نسبی تشکیل می‌شود، و از آن‌جا که متغیرهای فاصله‌ای - نسبی قابلیت تبدیل به متغیرهای ترتیبی دارند متناسب با فرمول $d=\frac{r}{k}$ فاصله‌ی بین گویه‌ها در 3 سطح (کم، متوسط و زیاد) مشخص و با کدگذاری دوباره متغیر از کمّی به ترتیبی تبدیل شده است. بر این اساس، میزان تقید و پای‌بندی پاسخگویان به نماز در جدول زیر ارائه شده است.



[ Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12 ]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

جدول شماره 2 - توزیع فراوانی مطلق و نسبی میزان تقید و پای‌بندی پاسخگویان به نماز

| تقید و پای‌بندی به نماز | فراوانی | درصد | درصد خالص | درصد تجمعی |
|---|---|---|---|---|
| کم | 69 | 23/5 | 23/8 | 23/8 |
| متوسط | 161 | 54/8 | 55/5 | 79/3 |
| زیاد | 60 | 20/4 | 20/7 | 100/0 |
| جمع | 290 | 98/6 | 100/0 | |
| بی‌پاسخ | 4 | 1/4 | | |
| جمع | 294 | 100/0 | | |

براساس جدول فوق، میزان تقید و پای‌بندی به نماز در بین 23/5 درصد از پاسخگویان در حدّ کم، 54/8 درصد در حدّ متوسط و 20/4 درصد در حدّ زیاد می‌باشد. در این تحقیق برای سنجش میزان هویت اجتماعی پاسخگویان با استفاده از پژوهش نیازی از 5 گویه در قالب طیف لیکرت استفاده شده است. براساس داده‌های موجود، این متغیر با 5 گویه سنجیده شده است. کرانه پایین یا حداقل امتیاز پاسخگویان از این متغیر 5، حداکثر یا کرانه بالای آن 15 و دامنه تغییرات این متغیر 10 می‌باشد. میانگین نمره پاسخگویان برابر با 12/6678 و انحراف معیار آن 2/33193 می‌باشد. با توجه به گویه‌های فوق، میزان هویت اجتماعی پاسخگویان مورد بررسی قرار گرفته است. در جدول زیر داده‌های تحقیق در این مورد ارائه شده است.

جدول شماره 3- توزیع فراوانی مطلق و نسبی میزان هویت اجتماعی

| هویت اجتماعی | فراوانی | درصد | درصد خالص | درصد تجمعی |
|---|---|---|---|---|
| کم | 48 | 16/3 | 16/6 | 16/6 |
| متوسط | 110 | 37/4 | 38/1 | 54/7 |
| زیاد | 131 | 44/6 | 45/3 | 100/0 |
| جمع | 289 | 98/3 | 100/0 | |
| بی‌پاسخ | 5 | 1/7 | | |
| جمع | 294 | 100/0 | | |

براساس یافته‌های جدول فوق، میزان هویت اجتماعی 16/3 درصد از پاسخگویان در حدّ کم، 37/4 درصد در حدّ متوسط و 44/6 درصد در حدّ زیاد می‌باشد. همچنین در این پژوهش، برای سنجش هویت ملی پاسخگویان با استفاده از پژوهش آزاد ارمکی و غفاری، از 9 گویه در قالب طیف لیکرت استفاده شده است. براساس یافته‌ها، این متغیر با 9 گویه سنجیده شده است. کرانه پایین یا حداقل امتیاز پاسخگویان از این متغیر 6، حداکثر یا کرانه بالای آن 27 و دامنه تغییرات این متغیر 21 می‌باشد. میانگین نمره پاسخگویان برابر با 20/5260 و انحراف معیار آن 2/93095 می‌باشد. در جدول زیر داده‌های تحقیق در این مورد ارائه شده است.

جدول شماره 4- توزیع فراوانی مطلق و نسبی میزان هویت ملی پاسخگویان

| هویت ملی | فراوانی | (درصد) | درصد خالص | درصد تجمعی |
|---|---|---|---|---|
| کم | 41 | 13/9 | 14/2 | 14/2 |
| متوسط | 122 | 41/5 | 42/2 | 56/4 |
| زیاد | 126 | 42/9 | 43/6 | 100/0 |
| جمع | 289 | 98/3 | 100/0 | |
| بی‌پاسخ | 5 | 1/7 | | |
| جمع | 294 | 100/0 | | |

[ Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12 ]



PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

براساس یافته‌های پژوهش میزان هویت ملی 13/9 درصد از پاسخگویان در حدّ کم، 41/5 درصد در حدّ متوسط و 42/9 درصد در حدّ زیاد می‌باشد. در این بخش، به تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته شد و فرضیات تحقیق مورد آزمون قرار گرفت، به‌منظور آزمون فرضیات از آماره‌های T مستقل "Independent t-test"، تحلیل واریانس یک‌طرفه "Anova" و رگرسیون استفاده شده است. در ادامه میزان پای‌بندی به نماز براساس وضعیت تأهل با استفاده از آماره T مستقل به‌منظور بررسی تفاوت میان مجردان و متأهلان در پای‌بندی به نماز ارائه می‌شود:

جدول شماره 5- مقایسه میزان پای‌بندی به نماز براساس وضعیت تأهل

| | تأهل | فراوانی | میانگین | T | P |
|---|---|---|---|---|---|
| تقید و پای‌بندی به نماز | مجرد | 238 | 31/65 | 0/088 | 0/014 |
| | متأهل | 27 | 31/59 | 0/065 | |

جدول فوق بیانگر مقایسه‌ی میزان پای‌بندی به نماز پاسخگویان بر حسب تأهل می‌باشد. نتایج حاصل از آماره‌ی t مستقل حاکی از آن است که در میانگین میزان پای‌بندی به نماز در وضعیت تأهل تفاوت وجود دارد و با توجه به ($P<0/05$)، تفاوت‌های مشاهده‌شده از نظر آماری معنادار می‌باشد.

**تأثیر پای‌بندی به نماز بر میزان هویت اجتماعی**

در جدول زیر رابطه بین میزان پای‌بندی به نماز (متغیر مستقل) و میزان هویت اجتماعی (متغیر وابسته) نشان داده شده است.

جدول شماره 6- تحلیل رگرسیونی تقید و پای‌بندی به نماز بر هویت اجتماعی

| | ضریب همبستگی (R) | ضریب تعیین (R squares) | ضریب بتا ( ) | (constant) B | سطح معنی‌داری (p) |
|---|---|---|---|---|---|
| پای‌بندی به نماز و میزان هویت اجتماعی | 0/180 | 0/032 | 0/18 | 9/357<br>0/105 | 0/002 |

یافته‌های جدول شماره‌ی 6 نشان می‌دهد که با توجه به سطح معنی‌داری 0/002 ($P<0/05$) تأثیر متغیر مستقل، تقید و پای‌بندی به نماز بر هویت اجتماعی معنادار است و می‌تواند 18 درصد از تغییرات متغیر وابسته‌ی مذکور را تبیین کند. ضریب بتا حاکی از آن است که تأثیر خالص متغیر تقید و پای‌بندی به نماز بر هویت اجتماعی برابر با 0/18 است، بنابراین فرضیه‌ی وجود رابطه‌ی علّی (تأثیر) بین پای‌بندی و تقید به نماز و هویت اجتماعی مورد تأیید قرار می‌گیرد.

**رابطه بین میزان پای‌بندی به نماز و میزان هویت ملی**

در جدول زیر رابطه بین میزان پای‌بندی به نماز و میزان هویت ملی نشان داده شده است.

جدول شماره 7- تحلیل رگرسیونی میزان پای‌بندی به نماز بر میزان هویت ملی

| | ضریب همبستگی (R) | ضریب تعیین (R squares) | ضریب بتا ( ) | (constant) B | سطح معنی‌داری (P) |
|---|---|---|---|---|---|
| پای‌بندی به نماز و میزان هویت اجتماعی | 0/155 | 0/024 | 0/155 | 16/955<br>0/113 | 0/002 |

یافته‌های جدول شماره‌ی 6 نشان می‌دهد که با توجه به سطح معنی‌داری 0/002 ($P<0/05$) تأثیر متغیر مستقل، تقید و پای‌بندی به نماز بر هویت ملی معنادار است و می‌تواند 0/15 درصد از تغییرات متغیر وابسته‌ی مذکور را تبیین کند. ضریب بتا حاکی از آن است که تأثیر خالص متغیر تقید و پای‌بندی به نماز بر هویت ملی برابر با 15 /0 است، بنابراین فرضیه‌ی وجود رابطه‌ی علّی (تأثیر) بین پای‌بندی و تقید به نماز و هویت ملی مورد تأیید قرار می‌گیرد.

**بحث**



[ Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12 ]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

همان‌طور که گفته شد این مقاله در پی آن بود که تأثیر پای‌بندی به نماز را بر هویت اجتماعی و هویت ملی بررسی کند؛ برای دستیابی به این هدف به بررسی و تجزیه و تحلیل داده‌ها و بررسی میزان قدرت تبیین و پیش‌بینی متغیر مستقل میزان پای‌بندی به نماز در متغیر وابسته هویت اجتماعی و ملی پرداخته شده است. نتایج برآمده از آماره‌ی تحلیل واریانس یک‌طرفه حاکی از آن است که بین دانشکده‌های مختلف از لحاظ میانگین پای‌بندی به نماز تفاوت معناداری وجود ندارد و این امر نشان‌دهنده‌ی آن است که میزان پای‌بندی به نماز را نمی‌توان به یک دانشکده‌ی خاص اختصاص داد و به دلیل معنادار نبودن نتایج به‌دست‌آمده از این آماره، از ارائه‌ی جداول و جزئیات صرف‌نظر شد. نتایج حاصل از آماره T مستقل نشان‌دهنده آن است که در میانگین میزان پای‌بندی به نماز در بین دانشجویان مجرد و متأهل تفاوت وجود دارد و با توجه به سطح معنی‌داری، تفاوت‌های مشاهده‌شده از نظر آماری معنادار می‌باشد. در میزان پای‌بندی به نماز، دانشجویان مجرد (31/65) نسبت به دانشجویان متأهل (31/59)، میانگین بالاتری را به خود اختصاص داده‌اند. اما تفاوت معنی‌داری میان دو متغیر مستقل پای‌بندی به نماز و متغیر زمینه‌ای جنسیت میان زنان و مردان مشاهده نشد و به‌دلیل معنادار نبودن نتایج به‌دست‌آمده از این آماره، از ارائه‌ی جداول و جزئیات صرف‌نظر شد. همچنین یافته‌های رگرسیون خطی دومتغیره نشان می‌دهد که تأثیر متغیر مستقل میزان پای‌بندی به نماز بر هویت اجتماعی معنادار است و می‌تواند 18 درصد از تغییرات متغیر وابسته مذکور را تبیین کند. ضریب بتا حاکی از آن است که تأثیر خالص متغیر میزان پای‌بندی به نماز برابر با (0/18) است. در افرادی که نماز می‌خوانند، احساس هویت اجتماعی به میزان بیشتری مشاهده می‌شود. یافته‌ی حاضر با نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش توکلی و سجادی (1397)، شیرافکن (1397) و محمّدی (1397) همخوانی دارد. در نتیجه می‌توان گفت از الزامات هر جامعه برای قوام و دوام خود، انسجام، وحدت و همدلی افراد جامعه می‌باشد. در جهت تحقق این امر، هویت اجتماعی و هویت ملی از عناصر اساسی انسجام و همبستگی اجتماعی به شمار می‌آیند. یافته‌های این پژوهش، نقش بسیار مؤثر نماز بر هویت اجتماعی و نیز هویت ملی را نشان می‌دهند. با افزایش میزان تقید به نماز، شاهد افزایش هویت اجتماعی جوانان هستیم. متقابلاً بیشترین میزان هویت اجتماعی در سطح پایین در بین افراد بدون تقید به نماز مشاهده شده است. یکی از دلایل این امر می‌تواند احساس یگانگی و همبستگی با افرادی باشد که آن‌ها نیز به‌صورت روزانه نماز به پا می‌دارند و تعداد آن‌ها در جامعه‌ی ایران به‌عنوان یک کشور مسلمان کم هم نیست. علاوه‌بر آن، مطالعه‌ی میزان هویت ملی در بین جوانان نیز نتایج مشابهی را نشان می‌دهد. یافته‌های رگرسیون خطی دومتغیره نشان می‌دهد که تأثیر متغیر مستقل میزان پای‌بندی به نماز بر هویت ملی معنادار است و می‌تواند 15 درصد از تغییرات متغیر وابسته مذکور را تبیین کند. ضریب بتا، حاکی از آن است که تأثیر خالص متغیر میزان پای‌بندی به نماز بر هویت ملی برابر با (0/15) است. بدین‌ترتیب میزان هویت ملی پایین در بین افراد با تقید کم به نماز مشاهده می‌شود و با افزایش میزان تقید به نماز شاهد افزایش میزان هویت ملی می‌باشیم. زیرا در این صورت فرد، خود را بخشی از جامعه‌ی مسلمان دانسته، احساس همبستگی بیشتری با آن جامعه دارد.

## نتیجه‌گیری

با توجه به نقش بسیار مؤثر نماز در افزایش هویت اجتماعی و هویت ملی، لازم است سازمان‌ها و نهادهای کلان و میانی مربوطه از جمله صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، سازمان تبلیغات اسلامی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت آموزش و پرورش و سایر نهادهای جامعه در جهت تبلیغ فرهنگ نماز متناسب با روحیه و شرایط جوانان با استفاده از ابزارهای نوین ارتباطی، برنامه‌ریزی کنند و اقدام جدی و مستمر مبذول نمایند تا با افزایش فرهنگ نمازخوانی شاهد افزایش هویت اجتماعی و ملی در جامعه بوده، در ادامه بتوانیم با ایجاد همبستگی اجتماعی و ملی از تفرقه دوری کرده، مانعی در برابر نفوذ بیگانگان ایجاد کنیم. لازم به ذکر است که پژوهشگر در انجام این پژوهش با محدودیت‌هایی از قبیل فقدان پژوهش‌های کمّی پیرامون نماز و پای‌بندی به آن در ارتباط با جامعه روبه‌رو شد. اکثر پژوهش‌ها در این زمینه کیفی بوده، از منظر اعتقادی و روان‌شناختی به این موضوع پرداخته‌اند.

## تشکر و قدردانی

این پژوهش حاصل تحقیقی دانشگاهی در شهر کاشان می‌باشد، بدین‌وسیله از کلیه افرادی که در انجام این تحقیق ما را یاری نموده‌اند، تشکر و قدردانی می‌شود.



[ Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12 ]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

***References:***

[1] Ramezani M, Explaining Relationship Between Family Cultural Capital and Youth Social Identity (Case Study of Kashan University Students) (Thesis). Isfahan: Faculty of Humanities and Social Sciences University of Isfahan, 2009. [in Persian]
[2] Cristina A. Identity and the European union. Annals of faculty of economics. ***University Din Oradea*** 2008; 1(1): 36-45.
[3] JD R. Social critique of postmodernity, crisis of identity. Translation by Saleh Najafi, Tehran: Shiraz, 2006.
[4] Damon W. *Social and personality development*. New York: Vorton, 1983.
[5] Erikson EH. *Insigth and responsibility*. New York: Norton, 1964.
[6] Spilka, B, Hood J R, Hunsbergen, B, Gorsuch R. Psychology of religion: on empirical Approach 3th ed. The Guilford press New York: London, 2003.
[7] Ahmari H, Ahmadiazghandi H. Investigating the effect of the role of prayer on the personality of the young people sampled in Mashhad Islamic Azad University. ***Journal of Sociology Studies of Youth*** 2011; (4): 9-34. [in Persian]
[8] Tavakoli R, Sajjadi S. "Personal and Social" Educational Practices of Prayer in the Quran. ISC 254 (Ministry of Science,) 2017 February 13- 22, Tehran, Iran [in Persian]
[9] Jamali H. Prayer and strengthen the family foundation, Quran and Hadith Sciences teachings of Alavi jurisprudence. ***National Conference on Prayer, Individual and Social Excellence***, 1997 May 599–612, Tehran, Iran. [in Persian]
[10] Shirafkan M. The Role of Prayer in Preventing Crime, Quran and Hadith Sciences, The teachings of Alavi jurisprudence. ***National Conference on Prayer, Individual and Social Excellence,*** 1397 May157–204, Tehran, Iran. [in Persian]
[11] Mohammadi A. Analyzing the Social and Cultural Functions of Prayer in Society Quran and Hadith Sciences. The teachings of Alavi jurisprudence. ***National Conference on Prayer, Individual and Social Excellence,*** 1397 May 318 – 333, Tehran, Iran. [in Persian]
[12] Esmaielzade H, An Overview on the Effects and Fundamental Role of Prayer in Promoting Society and Reducing Social Damage , Quran and Hadith Sciences, The teachings of Alavi jurisprudence . ***National Conference on Prayer, Individual and Social Excellence,*** 1397 105 – 116, Tehran, Iran. [in Persian]
[13] Abdolahi M. The Crisis of Identity and the Collective Identity of Dynamism and its Transformation Mechanism in Iran. ***The Letter of the Sociological Association of Iran, Allameh Tabatabai University Press***, 1994. [in Persian]
[14] Niazi M. Fundamentals of Sociology, Tehran: Publication of Andishe Novin, 2004. [in Persian]
[15] Amini M, Rahimi H, Mazroei H. Analysis and Evaluation of the National and Religious Identity of the Students of Kashan University of Medical Sciences. ***Culture, Islamic University*** 2014; (3): 413-34. [in Persian]
[16] Azadarmaki T, Ghafari Gh. Generational Sociology in Iran, Tehran: Research Institute of Humanities and Social Sciences, 1st ed. 2004. [in Persian]

[ Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12 ]



PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com